

УДК 37.016
К12

Автори:

Н. А. Кагітіна, вчитель історії ЗОШ № 34 м. Чернігова;
О. П. Мокрогуз, завідувач відділу суспільно-гуманітарних дисциплін
Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Кагітіна Н. А.

К12 Усі уроки «Історія України». 9 клас / Н. А. Кагітіна,
О. П. Мокрогуз. — Харків : ВГ «Основа», 2017. — 254 [2] с.
ISBN 978-617-00-3081-8.

Посібник розроблений авторами у повній відповідності до оновленої програми з історії України для 9-го класу (2017). Видання містить календарне планування, розробки уроків і матеріали до практичних робіт, спрямовані на формування предметних компетентностей; значний масив історичних документів, статистичних і картографічних матеріалів.

Видання пропонується вчителям, методистам і студентам вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 37.016

Навчальне видання

КАГІТІНА Наталія Анатоліївна;
МОКРОГУЗ Олександр Петрович

УСІ УРОКИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ». 9 КЛАС

Головний редактор *Н. І. Харківська*
Редактор *О. О. Івакін*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедева*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 25.04.2017. Формат 60×90/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 16,0. Замовлення № 17-03/20-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66, тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5216 від 22.09.2016 р.

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
Свідоцтво ДК № 4926 від 25.06.2015 р.
м. Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, e-mail: sale@triada.kharkov.ua

ISBN 978-617-00-3081-8

© Кагітіна Н. А., Мокрогуз О. П., 2017
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2017

Зміст

Календарне планування	5
<i>Урок 1.</i> Повторення. Ранній Новий час в історії України. Вступ: XIX ст.: доба модернізації та національного відродження в Європі	17
Розділ I. Українські терени у складі Російської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.	
<i>Урок 2.</i> Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин у першій третині XIX століття	22
<i>Уроки 3–4.</i> Соціально-економічний розвиток у першій половині XIX ст.	26
<i>Урок 5.</i> Початок українського національного відродження в Наддніпрянській Україні і на Слобожанщині	34
<i>Урок 6.</i> Соціальні рухи кінця XVIII — першої половини XIX ст.	39
<i>Урок 7.</i> Практична робота «Програмові документи Кирило-Мефодіївського братства»	45
<i>Урок 8.</i> Урок узагальнення й тематичного оцінювання	50
Розділ II. Українські терени у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.	
<i>Урок 9.</i> Соціально-економічне та політичне становище українських земель у складі Австрійської імперії	56
<i>Урок 10.</i> Початок національного відродження	61
<i>Урок 11.</i> Революція 1848–1849 рр.	67
<i>Урок 12.</i> Практична робота «Альманах “Русалка Дністровая”»	73
<i>Урок 13.</i> Урок узагальнення й тематичного оцінювання	78
Розділ III. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII — першої половини XIX ст.	
<i>Урок 14.</i> Освіта і наука в Україні кінця XVIII — першої половини XIX ст.	84
<i>Урок 15.</i> Становлення сучасної української літературної мови, української літератури	89
<i>Урок 16.</i> Музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура	94
<i>Урок 17.</i> Практична робота «Повсякденне життя українців наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.»	100
<i>Урок 18.</i> Наш край у кінці XVIII — першій половині XIX ст.	105
<i>Урок 19.</i> Урок узагальнення й тематичного оцінювання	105
Розділ IV. Українські терени у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.	
<i>Уроки 20–21.</i> Українське питання в контексті міжнародних відносин у другій половині XIX ст.	112
<i>Урок 22.</i> Особливості модернізації промисловості й сільського господарства в другій половині XIX ст.	120
<i>Урок 23.</i> Громадівський рух 1860–1890-х рр.	124

<i>Уроки</i>	Молоді Громади.	
24–25.	Братство тарасівців	129
<i>Урок 26.</i>	Практична робота «Культурницький етап національного відродження на українських землях у складі Російської імперії: суспільні виклики»	135
<i>Урок 27.</i>	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	140
Розділ V. Українські терени у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.		
<i>Урок 28.</i>	Особливості соціально-економічного розвитку українських земель у складі Австро-Угорщини	147
<i>Урок 29.</i>	Суспільно-політичний рух у 50–60-х рр. XIX ст.	152
<i>Урок 30.</i>	Піднесення національно-визвольного руху у 70–90-х рр. XIX ст.	156
<i>Урок 31.</i>	Радикальний рух у Галичині. Іван Франко	160
<i>Урок 32.</i>	Практична робота «Особливості культурницького та політичного етапів національного відродження на західноукраїнських землях»	164
<i>Урок 33.</i>	Наш край у другій половині XIX ст.	169
<i>Урок 34.</i>	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	169
Розділ VI. Українські терени у складі Російської імперії на початку XX ст.		
<i>Урок 35.</i>	Особливості соціально-економічного розвитку Наддніпрянської України	175
<i>Урок 36.</i>	Політизація українського національного руху	179
<i>Урок 37.</i>	Події революції 1905–1907 рр. в Україні	183
<i>Урок 38.</i>	Суспільно-політичне життя Наддніпрянської України в 1907–1914 рр.	188
<i>Урок 39.</i>	Практична робота «Ідеї автономії та самостійності в програмах українських політичних партій Наддніпрянщини»	193
<i>Урок 40.</i>	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	199
Розділ VII. Українські терени у складі Австро-Угорської імперії на початку XX ст.		
<i>Урок 41.</i>	Становище промисловості та сільського господарства	205
<i>Урок 42.</i>	Діяльність політичних, національно-культурних і військово-спортивних організацій	210
<i>Урок 43.</i>	Радикалізація українського політичного руху	213
<i>Урок 44.</i>	Практична робота «Вплив греко-каролицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель»	218
<i>Урок 45.</i>	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	223
Розділ VIII. Повсякденне життя та культура України в середині XIX — на початку XX ст.		
<i>Урок 46.</i>	Вплив процесів модернізації на суспільне життя українців	226
<i>Урок 47.</i>	Особливості розвитку культурного життя. Література та видавнича справа. Український професійний театр і музика	231
<i>Урок 48.</i>	Український живопис та архітектура	236
<i>Урок 49.</i>	Практична робота «Традиції та побут української сім'ї»	242
<i>Урок 50.</i>	Наш край на початку XX ст.	247
<i>Урок 51.</i>	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	247
<i>Урок 52.</i>	Підсумковий урок	254

Календарне планування

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	<p>Повторення: Ранній Новий час в історії України.</p> <p>Вступ: XIX ст.: доба модернізації та національного відродження в Європі.</p> <p>Українські землі під владою двох імперій. Адміністративно-територіальний устрій. Регіони. Населення: соціальний, національний склад. Село. Міста і містечка. «Смуга осілости» єврейського народу. Формування української національної самосвідомості</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> адміністративно-територіальні зміни, що відбулися в Україні наприкінці XVIII — на початку XX ст; □ <i>характеризує</i> розвиток українських земель наприкінці XVIII — на початку XX ст.; □ <i>визначає</i> особливості розвитку українських земель наприкінці XVIII — на початку XX ст.; спільні й відмінні ознаки українського і загальноєвропейського історичного розвитку; □ <i>пояснює і застосовує</i> поняття: «модернізація», «національне відродження», «смуга осілости», «губернія», «генерал-губернаторство»
Розділ I. Українські терени у складі Російської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.		
2	<p>Надніпрянська Україна в системі міжнародних відносин. Запорозькі козаци на Кубані. Ліквідація Задунайської Січі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> території українських земель кінця XVIII — першої половини XIX ст.; □ <i>характеризує</i> політичний стан українських земель; □ <i>називає</i> дати входження українських земель до складу імперії
3–4	<p>Соціально-економічний розвиток. Кріпацтво. Чумакування. Початок промислового перевороту. Нова модель соціально-економічного розвитку Півдня України. Порто-франко Одеси</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> території українських земель кінця XVIII — першої половини XIX ст.; □ <i>характеризує</i> політичний та соціально-економічний стан українських земель; особливості промислового перевороту; □ <i>визначає</i> основні наслідки соціально-економічної політики імперії щодо України

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<ul style="list-style-type: none"> □ пояснює вплив промислового перевороту на соціально-економічний розвиток; □ пояснює і застосовує терміни і поняття: «промисловий переворот»
5	Початок українського національного відродження в Наддніпрянській Україні і на Слобожанщині. Новгород-Сіверський автономістський гурток. Кирило-Мефодіївське братство	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ показує на карті місця діяльності політичних і національно-культурних організацій; □ характеризує діяльність Кирило-Мефодіївського братства; етапи українського національного відродження; □ пояснює значення діяльності Кирило-Мефодіївського братства для розвитку національного руху; □ висловлює судження щодо діяльності І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Гулака, М. Костомарова, П. Куліша; □ називає дати подій першого етапу українського національного відродження
6	Масонство. Декабристи. Польське повстання 1830–1831 рр. та його наслідки для України. Соціальні протести	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ показує на карті місця діяльності політичних і національно-культурних організацій; території, охоплені соціальними протестами; □ визначає ролі загальноросійських і польських визвольних рухів та їхніх наслідків для України; □ висловлює судження щодо діяльності У. Кармалюка
7	Практична робота (тема на вибір): «Програмові документи Кирило-Мефодіївського братства» або «Т. Шевченко та український національний рух»	
8	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ II. Українські терени у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.		
9	Політика Австрійської імперії щодо українських земель. Структура та становище населення. Соціальні протести	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ показує на карті українські землі у складі Австрійської імперії; □ характеризує політичний та соціально-економічний стан українських земель; □ називає дати уведення українських земель до складу Австрійської імперії

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
10	Початок українського національного відродження. «Будителі» Закарпаття. Товариство галицьких греко-католицьких священиків. «Руська трійця»	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності громадсько-культурних організацій; □ <i>визначає наслідки</i> діяльності «Руської трійці»; характер та особливості початку українського національного відродження; роль галицького греко-католицького духовництва в суспільному житті західноукраїнських земель; особливості українського руху в Закарпатті та Буковині; □ <i>називає</i> дати подій першого етапу українського національного відродження; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності М. Пашкевича, Г. Яхимовича, О. Духновича, Ю. Федьковича; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття:</i> «будителі»
11	Європейська революція 1848–1849 рр. в західноукраїнських землях. Скасування панщини. Головна руська рада та її національна програма. «Зоря Галицька». Перший досвід парламентської діяльності	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності громадсько-культурних організацій; □ <i>пояснює</i> вплив європейської революції на початок соціально-економічного розвитку українських земель і національний рух в Україні; □ <i>визначає наслідки</i> революції 1848–1949 рр. для західноукраїнських земель; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності Л. Кобилиці; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття:</i> «весна народів», «революція»
12	Практична робота (тема на вибір): «Альманах “Русалка Дністровая”» або «Галицько-руська матиця»	
13	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ III. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII — першої половини XIX ст.		
14	Умови розвитку культури. Освіта. Відкриття університетів у Харкові та Києві. Наука. Видатні вчені. Культурно-освітні товариства	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності основних освітніх, наукових і культурних організацій; визначних архітектурних споруд; □ <i>характеризує</i> провідні процеси розвитку освіти, науки й культури в Україні;

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<ul style="list-style-type: none"> □ <i>визначає</i> особливості розвитку освіти, науки і культури, причини і наслідки культурних зрушень; □ <i>пояснює</i> суперечливі процеси модернізації розвитку освіти і культури; □ <i>пояснює</i> суперечливі процеси модернізації розвитку освіти і культури; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності В. Каразіна, М. Максимовича, М. Остроградського; □ <i>називає дати</i>: відкриття університетів; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «національна ідея», «романтизм», «класицизм»
15	<p>Розвиток української літератури. Становлення сучасної української літературної мови. «Енеїда» І. Котляревського. Т. Шевченко і його «Кобзар». П. Куліш, М. Гоголь</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності основних освітніх, наукових і культурних організацій; □ <i>характеризує</i> основні віхи формування нової української літератури та сучасної української літературної мови; □ <i>визначає</i> особливості розвитку культури, причини й наслідки культурних зрушень; □ <i>пояснює</i> суперечливі процеси модернізації розвитку освіти і культури; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності Г. Квітки-Основ'яненка, П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, □ <i>називає дати</i>: видання «Енеїди» І. Котляревського, «Русалки Дністрової», «Кобзаря» Т. Шевченка; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «національна ідея», «романтизм», «класицизм»
16	<p>Музика, театр, образотворче мистецтво архітектура</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності основних освітніх, наукових і культурних організацій; визначних архітектурних споруд; □ <i>визначає</i> особливості розвитку культури, причини й наслідки культурних зрушень;

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<ul style="list-style-type: none"> □ <i>пояснює</i> суперечливі процеси модернізації розвитку освіти і культури; □ <i>розпізнає та описує</i> пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття:</i> «романтизм», «класицизм»
17	Практична робота «Повсякденне життя українців наприкінці XVIII — першій половині XIX ст.»	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>визначає</i> особливості повсякденного життя
18	Наш край у кінці XVIII — першій половині XIX ст.	
19	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ IV. Українські терени у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.		
20–21	Українське питання в контексті міжнародних відносин. Східна (Кримська) війна 1853–1856 рр. на українських землях. Ліквідація кріпацтва та реформи 1860–1870-х років	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> основні події Східної (Кримської) війни на українських землях; адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії; □ <i>характеризує</i> особливості соціально-економічних зрушень в українських землях у пореформений період; □ <i>визначає</i> причини й наслідки селянської реформи 1861 року в Наддніпрянській Україні; □ <i>називає дати:</i> Кримської війни, ліквідації кріпацтва
22	Особливості модернізації промисловості й сільського господарства. Урбанізація. Розвиток залізничного транспорту. Зміни в соціальній структурі суспільства. Становище робітників	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії; □ <i>характеризує</i> особливості соціально-економічних зрушень в українських землях у пореформений період; □ <i>пояснює</i> роль і місце українських земель у господарському житті Російської імперії

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
23	Громадівський рух 1860–1890-х рр. Київська громада. Хлопомани. Польське повстання 1863–1864 рр. та його наслідки для України	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ характеризує погляди і діяльність громадівців 1860–1890-х років; □ висловлює судження щодо діяльності В. Антоновича, М. Драгоманова, Б. Грінченка, П. Чубинського, О. Кониського; □ називає дати: запровадження Валуєвського та Емського указів, створення Київської громади, польського повстання; □ пояснює і застосовує терміни і поняття: «інтелігенція», «історична пам'ять», «громадівський рух»
24–25	Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Молоді Громади. Валуєвський циркуляр і Емський указ. Братство тарасівців. Зародження робітничого і соціал-демократичного рухів	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ характеризує особливості погляди і діяльність громадівців 1870–1890-х років; □ висловлює судження щодо діяльності В. Антоновича, М. Драгоманова, Б. Грінченка, П. Чубинського, О. Кониського; □ називає дати: діяльності Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, ухвалення Валуєвського циркуляра та Емського указу, створення Братства тарасівців; □ пояснює і застосовує терміни і поняття: «інтелігенція», «історична пам'ять», «громадівський рух»
26	Практична робота «Культурницький етап національного відродження на українських землях у складі Російської імперії: суспільні виклики»	
27	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ V. Українські терени у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.		
28	Особливості соціально-економічного розвитку західно-українських земель. Селянська реформа в Австрійській імперії (1848). Кооперативний рух. Трудова еміграція	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ показує на карті території українських земель у складі Австро-Угорщини; □ характеризує особливості соціально-економічного та культурного розвитку західноукраїнських земель; □ пояснює роль і місце українських земель у господарському житті Австро-Угорщини; причини й наслідки трудової еміграції;

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<ul style="list-style-type: none"> □ <i>визначає</i> мету і наслідки кооперативного руху; □ <i>називає дати</i>: селянської реформи
29	Народовці, москвофіли. Культурно-освітнє товариство «Просвіта». Наукове товариство імені Т. Г. Шевченка	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> основні місця діяльності науково-культурних і суспільно-політичних осередків регіону; □ <i>характеризує</i> мету і діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» і Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності І. Франка, Ю. Романчука, Олександра і Володимира Барвінських, М. Грушевського, В. Нагірного; □ <i>називає дати</i>: виникнення культурно-освітнього товариства «Просвіта»; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «старорусини», «народовці», «москвофіли», «Просвіта», «український П'ємонт»
30	Народовська політика «нової ери». Розгортання руху народовців у 1880–1890-х рр. у Галичині, Закарпатті та на Буковині. Польський і єврейський рухи в Галичині	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> основні місця діяльності науково-культурних і суспільно-політичних осередків регіону; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «нова ера», «український П'ємонт»
31	Радикальний рух у Галичині. Іван Франко. Утворення політичних партій. Русько-українська радикальна партія, Українська Національно-демократична партія. Українське представництво в Галицькому сеймі та Віденському парламенті	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> основні місця діяльності науково-культурних і суспільно-політичних осередків регіону; □ <i>пояснює</i> причини виникнення радикального руху; □ <i>визначає</i> основні напрями діяльності перших політичних партій Галичини; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності І. Франка, Ю. Бачинського, Ю. Романчука, Олександра і Володимира Барвінських, М. Грушевського, В. Нагірного; □ <i>називає дати</i>: утворення перших політичних партій;

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<ul style="list-style-type: none"> □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття: «радикали», «нова ера»</i>
32	Практична робота «Особливості культурницького та політичного етапів національного відродження на українських землях у складі Австро-Угорщини»	
33	Наш край у другій половині XIX ст.	
34	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ VI. Українські терени у складі Російської імперії на початку XX ст.		
35	Особливості соціально-економічного розвитку Наддніпрянської України. Індустріальна модернізація. Монополізація. Регіональна спеціалізація сільського господарства. Українські промисловці — меценати. Кооперативний рух	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> території українських земель початку XX ст.; □ <i>характеризує</i> особливості соціально-економічного розвитку українських земель; □ <i>визначає основні тенденції та суперечності</i> процесу соціально-економічного розвитку українських земель початку XX ст.; індустріальної модернізації в українських землях; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття: «страйк», «монополізація економіки»;</i> □ <i>робить аргументовані висновки</i> щодо розвитку кооперативного руху в Наддніпрянщині
36	Політизація українського національного руху. Створення політичних партій. Революційна українська партія. Проблеми становлення та консолідації української нації. Самостійницька та автономістська течії в національному русі	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місця діяльності суспільно-політичних, національно-культурних організацій; □ <i>характеризує</i> процес утворення українських політичних партій; □ <i>визначає основні тенденції та суперечності</i> модернізації суспільно-політичного життя в Наддніпрянській Україні; □ <i>називає дати</i> створення основних політичних партій; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття: «політизація українського національного руху», «діаспора», «автономізм»</i>

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
37	Події революції 1905–1907 рр. в Україні. Український національно-культурний рух. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах. Діяльність «Просвіти». «Українське питання» в III і IV Державних Думах. Товариство українських поступовців	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> основні революційні події 1905–1907 рр. в Україні; □ <i>характеризує</i> національно-визвольний рух України в роки російської революції 1905–1907 рр.; вплив революції 1905–1907 рр. на активізацію українського руху в Російській імперії; □ <i>визначає основні тенденції та суперечності</i> модернізації суспільно-політичного життя в Наддніпрянській Україні; □ <i>пояснює</i> наслідки діяльності українських парламентських громад в I та II Державних Думах; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності Є. Чикаленка, М. Міхновського, С. Петлюри, Д. Донцова, М. Грушевського; □ <i>називає дати</i> основних подій революції 1905–1907 рр.; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття:</i> «страйк», «політизація українського національного руху», «автономізм»
38	Аграрна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту 1907–1914 рр. «Справа Бейліса». Український політичний та національно-культурний рух в 1907–1914 рр.	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> території українських земель на початку ХХ ст.; □ <i>визначає основні тенденції та суперечності</i> процесу соціально-економічного розвитку українських земель початку ХХ ст.; аграрної реформи Столипіна в Україні; модернізації суспільно-політичного життя у Наддніпрянській Україні; □ <i>пояснює</i> причини та наслідки посилення національного гніту в 1907–1914 рр.; □ <i>називає</i> період проведення Столипінської аграрної реформи; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття:</i> «відруб», «політизація українського національного руху», «діаспора», «Столипінська аграрна реформа», «автономізм»
39	Практична робота «Ідеї автономії та самостійності в програмах українських політичних партій Наддніпрянщини»	
40	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ VII. Українські терени у складі Австро-Угорської імперії на початку XX ст.		
41	Становище промисловості та сільського господарства	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> території західноукраїнських земель початку XX ст.; □ <i>характеризує та аналізує</i> особливості економічного розвитку західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини; □ <i>робить аргументовані висновки</i> щодо розвитку кооперативного руху на західноукраїнських землях, трудової міграції українського селянства; □ <i>формулює судження</i> щодо ролі й місця українських земель в господарському житті Австро-Угорщини; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності К. Левицького; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «селянський страйк»
42	Діяльність політичних, національно-культурних і військово-спортивних організацій. І. Боберський, К. Трильовський. Реформа виборчої системи. Боротьба за створення українського університету. Особливості українського руху в Буковині і Закарпатті	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>характеризує та аналізує</i> діяльність політичних партій, національних і спортивно-фізкультурних організацій; □ <i>визначає</i> причини активізації політичного руху та його результати; особливості українського руху в Буковині та Закарпатті; □ <i>називає дати</i> впровадження загального виборчого права; створення національно-культурних і військово-спортивних організацій; □ <i>називає дати</i> впровадження загального виборчого права; створення національно-культурних і військово-спортивних організацій; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності К. Левицького, І. Боберського, К. Трильовського, А. Волошина; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «селянський страйк», «народні віча»

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
43	Радикалізація українського політичного руху. Народні віча. Обрання А. Шептицького митрополитом УГКЦ	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>характеризує та аналізує</i> діяльність політичних партій, національних організацій; □ <i>визначає</i> причини активізації політичного руху та його результати, місце греко-католицької церкви в суспільному житті західноукраїнських земель; □ <i>називає дати</i> обрання А. Шептицького митрополитом УГКЦ; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності А. Шептицького
44	Практична робота «Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель»	
45	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
Розділ VIII. Повсякденне життя та культура України в середині XIX — на початку XX ст.		
46	Вплив процесів модернізації на суспільне життя українців. Потреба українізації системи освіти. С. Русова, Х. Алчевська. Емансипація жінки. Видатні вчені	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> центри університетської освіти; місце розташування основних культурно-освітніх закладів; □ <i>характеризує</i> вплив процесів модернізації на суспільно-культурне життя українців; діяльність університетів як основних центрів розвитку науки; □ <i>визначає</i> особливості розвитку культурного життя; причини і наслідки змін, що відбулися у сфері освіти, науки і культури; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності І. Пулюя, І. Мечникова, О. Потебні; □ <i>називає дати</i>: створення університетів, утворення Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «емансипація»
47	Особливості розвитку культурного життя. Література. Українська преса та видавництва	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місце розташування основних культурно-освітніх закладів; □ <i>характеризує</i> вплив процесів модернізації на суспільно-культурне життя українців, український професійний театр та його діячів;

Урок	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Український професійний театр. Родина Тобілевичів. Музика	<ul style="list-style-type: none"> □ <i>визначає</i> особливості розвитку культурного життя; причини і наслідки змін, що відбулися у сфері культури; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності М. Садовського, М. Пимоненка, М. Лисенка, □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «реалізм», «український модерн»
48	Українська романтична і реалістична школа живопису. Модерн у малярстві. Стилiзація та модерн в архітектурі. Зміни в міській та сільській забудові	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>показує на карті</i> місце розташування основних культурно-освітніх закладів та визначних пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва; □ <i>визначає</i> особливості розвитку культурного життя; причини і наслідки змін, що відбулися у сфері культури; □ <i>висловлює судження</i> щодо діяльності М. Пимоненка, С. Васильківського, В. Городецького, В. Кричевського; □ <i>розпізнає та описує</i> пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва; □ <i>пояснює і застосовує терміни і поняття</i>: «реалізм», «український модерн»
49	Практична робота «Традиції та побут української сім'ї»	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ <i>пояснює</i> вплив модернізаційних процесів на формування світогляду українського населення та його повсякденного життя
50	Наш край на початку ХХ століття	
51	Урок узагальнення й тематичного оцінювання	
52	Підсумковий урок	

УРОК 1

Повторення. Ранній Новий час в історії України. Вступ: XIX ст.: доба модернізації та національного відродження в Європі

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- показувати на карті адміністративно-територіальні зміни, що відбулися в Україні наприкінці XVIII — на початку XX ст;
- характеризувати розвиток українських земель наприкінці XVIII — на початку XX ст.;
- визначати особливості розвитку українських земель наприкінці XVIII — на початку XX ст.; спільні й відмінні ознаки українського і загальноєвропейського історичного розвитку;
- пояснювати й застосовувати поняття: «модернізація», «національне відродження», «смуга осілості», «губернія», «генерал-губернаторство».

Тип уроку: засвоєння нового матеріалу.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та мети уроку.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Бесіда

1. У складі яких держав перебували українські землі на початку XIX ст.?
2. Назвіть обставини, внаслідок яких Галичина та Буковина опинились у складі Австрійської, а Правобережна Україна у складі Російської імперій.

III. СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Разом з іншими країнами Європи в епоху модернізації вступила й Україна. Масштабні війни XIX ст. минули її.

Революція 1848–1849 рр. поширилася лише на Західну Україну. Водночас ХІХ ст. — це період складної внутрішньої трансформації України, становлення промислового виробництва, поширення ринкових відносин, зростання міст, розпаду станового суспільства, формування нових соціальних груп, розвитку освіти, літератури, мистецтва й науки.

Робота з історичним джерелом

▼ Опрацювати документ і відповісти на запитання.

Із записів французького політика, сенатора К. Делямара (1869 р.)

«В Європі існує народ... 12,5 млн під російським царем і 2,5 — під Австро-Угорською монархією... має свою історію, відмінну від історії Польщі і ще більш відмінну від історії Московщини. Він має свої традиції, свою мову, окрему від московської й польської, має виразну індивідуальність, за яку бореться. Історія не повинна забувати, що до Петра I той народ... звався руським, ...а той народ, який ми нині звемо руським, звався московинами, а їхня земля Московією».

Запитання

1. Про який народ згадує К. Делямар?
2. Чи можна стверджувати, що в цьому документі автор відстоює самобутність українського народу, зокрема окремішність його від народу російського? Чи були в той час на це підстави?

Робота з історичними поняттями

Етнос — спільнота людей, що проживають на спільній території, мають однакову мову, культуру, психіку.

Асиміляція — втрата власної мови, культури і самосвідомості представниками народу, які перебувають в середовищі іншого народу.

Нація — політична спільність людей, що проживає на одній території, має ознаки, характерні для етносу і можуть стати на захист своїх національних інтересів.

Національне відродження — процес відновлення національних, політичних і культурних прав етносу, який перебував у залежності від іншої нації.

Національна ідея — ідея, що виражає прагнення власної самоідентифікації, наявності власної держави.

Метод «Мікрофон»

▼ Чи можна ототожнювати поняття «етнос» і «нація»? Поясніть свою точку зору.

Робота з таблицею

- ▼ Опрацюйте зміст таблиці й скажіть, чи враховував адміністративно-територіальний поділ Австрійської і Російської імперій етнічні кордони.

Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської та Австрійської імперій

Російська імперія	Австрійська імперія
<p>9 губерній, що утворювали 3 генерал-губернаторства:</p> <p>Харківська Чернігівська Полтавська</p> <p>Київська Подільська Волинська</p> <p>Катеринославська Херсонська Таврійська</p> <p>Губернії поділялись на повіти. Існувало губернське правління. Дворянські збори на чолі з предводителем дворянства</p>	<p>Галичина утворювала Королівство Галіції та Лодомерії. На чолі намісник, що призначався австрійським імператором. Королівство поділялось на округи (дистрикти), на чолі яких були старости.</p> <p>Буковина як окремий округ з 1786 р. була у складі королівства Галіції та Лодомерії. Із 1849 р. — окремий коронний край.</p> <p>Закарпаття — під владою автономного Угорського королівства. Поділялось на 4 жупи (комітати)</p>

Робота з історичною картою

1. Назвіть губернії, утворені на українських землях у складі Російської імперії.
2. Назвіть адміністративно-територіальні одиниці Австрійської імперії, утворені на українських землях.

Робота з історичним джерелом

- ▼ Опрацюйте документ і скажіть, як ви розумієте слова Романа Шпорлюка про виникнення в другій половині XVIII ст. «нової України».

Історик Р. Шпорлюк про розширення української етнічної території в другій половині XVIII ст.

«Територіальні здобутки Росії в районі Чорного моря XVIII ст. революціонізували політичну й історичну географію України...

Згадані геополітичні рішення створили передумови для великих міграційних процесів, а ці процеси, своєю чергою, витворили нову

українську етнічну територію, яка не мала прецеденту в усій попередній історії українського етносу. Зовсім серйозно можна говорити про виникнення нової України, істотно відмінної від історичної території українського поселення і від усіх державно-адміністративних структур, у яких українці жили в минулому. Важко знайти в Європі щось подібне до того, як українці змінили своє населення після 1750 р.».

Робота з таблицею

1. Опрацювати зміст таблиці «Склад населення в українських землях на початку XIX ст».
2. Зробіть висновки про чисельність та етнічний склад населення в українських землях Російської та Австрійської імперій.

Регіон України	Українці	Представники інших національностей
Лівобережжя	95 % Переважаю селяни	5 % — росіяни, євреї. Купці, чиновники, офіцери
Правобережжя	90 % Переважаю селяни	10 % — росіяни, євреї, поляки. Міщани, шляхта
Південна Україна	65 % Переселенці з інших територій України	9 % — румуни, молдовани; 9 % — росіяни; 3–4 % — вірмени, німці; 1 % — серби, болгари, євреї, греки, поляки, татари та ін.
Галичина	65 % Переважаю селяни	20 % — поляки, 10 % — євреї

Робота з історичним джерелом

- ▼ Опрацюйте документ і скажіть, як, на ваш погляд, треба розуміти слова Тараса Шевченка «Польща впала — та й нас задавила».

Михайло Грушевський про Україну після поділів Речі Посполитої

«Польща впала — та й нас задавила», — казав Шевченко. Впала польська держава, але доля українців не поправилася з того — особливо в тих українських землях, що відійшли під Росію. У тих землях, що одійшли до Австрії, нове правительство австрійське заходилося коло того, щоб поліпшити долю кріпаків українських, обмежити безграничну власть польських панів над ними. Дати більшу освіту селянам, міщанам і особливо духовенству, що зісталось єдиною освіченішою верствою серед українців. Перехід Галичини під власть Австрії був першим початком відродження українського життя в Західній Україні. Але в землях, які відійшли з-під Польщі

під Росію, нічим не стало легше українському народові. Навпаки, сильна рука нового, російського начальства надала пануванню польського пана над українським холопом ще більшої моці і певності, якої не мало воно за безсилої, розколиханої держави Польської...»

Робота з історичним поняттям

Смуга осілости — територія компактного проживання євреїв у Російській імперії, визначена царським урядом з метою запобігання їх проникненню до великоруських губерній і захисту російського підприємництва від єврейської конкуренції.

Учитель. Смуга осілости порушувала право людини на вільний вибір місця проживання. Уперше смуга осілости була встановлена 1791 р. До неї увійшли Катеринославська, Київська, Волинська, Подільська, Херсонська, Таврійська, Чернігівська, Полтавська, Мінська, Віленська, Бессарабська, Астраханська та Кавказька губернії, а також Курляндія.

Робота з документом

▼ Опрацювати текст і відповісти на запитання.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів

«Любов до рідного краю — української землі, що годує всіх, хто на ній мешкає, як до органічної цілісності, є необхідною і єдиною можливістю того найтоншого у світі зв'язку людей, що зветься нацією... Нація — це реалізація прагнення бути нацією. Коли нема прагнення, виявленого у формі ідеї, нема нації. Проте так само нема нації, якщо це прагнення не реалізується в матеріальних формах держави».

Запитання

1. Що, на думку В. Липинського, є основною умовою формування нації?
2. Як автор обґрунтовує ідею створення Української держави?

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати відповідний параграф підручника.